

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย:

การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับ

Factors Affecting Financial Literacy of Grade 10-12 Students:

Multilevel Structural Equation Model Analysis

ประกายแก้ว ไกรสงคราม¹ และ สุรศักดิ์ เก้าเอี้ยน²

Prakaikaew Kraisongram¹ and Surasak Kao-ian²

^{1,2}คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีเมล : kaew.pakai@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received)

วันที่แก้ไขบทความ (Revised)

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

12 มิถุนายน 2565

17 กรกฎาคม 2565

2 สิงหาคม 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุระดับนักเรียนของความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียน 2) วิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยระดับห้องเรียนที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียน และ 3) วิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อปัจจัยต่าง ๆ ในระดับห้องเรียน ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย นักเรียน ครูและผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งสิ้น 2,073 คน โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามภูมิภาคและขนาดโรงเรียน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นให้มีคุณสมบัติการวัดเชิงจิตมิติ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับ (3 ระดับ) ผลการศึกษาพบว่า การได้รับการปลูกฝังด้านการเงินจากครอบครัวมีอิทธิพลทางตรงต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แต่พบว่ามีอิทธิพลทางอ้อมผ่านประสบการณ์ทางการเงินของนักเรียน เมื่อพิจารณาปัจจัยระดับห้องเรียนพบว่า ความฉลาดรู้ทางการเงินของครูมีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูด้านการเงิน แต่มีอิทธิพลของกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูด้านการเงินที่มีต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังพบว่า การสนับสนุนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนรู้ทางการเงินซึ่งเป็นปัจจัยระดับโรงเรียนยังมีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของครูอีกด้วย

คำสำคัญ: ความรู้ทางการเงิน, พฤติกรรมทางการเงิน, ทักษะคิดทางการเงิน, ความฉลาดรู้ทางการเงิน, โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับ

ABSTRACT

The purposes of the study were 1) to analyze causal factors at student-level of the students' financial literacy, 2) to analyze effects of factors at classroom-level on the students' financial literacy, and 3) to analyze effects of factors at school-level on the factors at classroom-level. The participants were 2,073 from students, teachers, and school administrators which randomly selected using sampling technique based on their regions and school sizes. The data were collected through an online questionnaire which was developed to meet the psychometric properties. They were then analyzed using multilevel structural equation modeling analysis (3-level). The results revealed that the family finance indoctrination had statistically direct effect on students' financial literacy at .05 level but had indirect effect through students' financial experiences. When considering classroom-level factors, teachers' financial literacy on learning management process of financial teaching, teacher's learning management process had statistically effect on students' financial literacy at .05 level. The results also showed that school support for financial learning management, which was a factor at school-level on teachers' financial literacy.

Keywords: Financial knowledge, Financial Behavior, Financial Attitude, Financial Literacy, Multilevel Structural Equation Model

บทนำ

ความฉลาดรู้ทางการเงินถือเป็นหนึ่งในทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่เกิดจากการบูรณาการสาระวิชาหลักโดยสอดแทรกทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว (ไสว พักขาว, 2558) ความฉลาดรู้ทางการเงินหมายถึงความรู้ ความเข้าใจ แนวคิดที่เกี่ยวกับการเงิน ความเสี่ยงทางการเงิน ทักษะ แรงจูงใจ และความเชื่อมั่นที่จะใช้ความรู้และความเข้าใจเหล่านี้ในการตัดสินใจทางการเงินที่มีประสิทธิผล ภายใต้ความหลากหลายของบริบททางการเงิน เพื่อปรับปรุงความอยู่ดีมีสุขทางการเงินของบุคคลและสังคม (OECD, 2018) ดังนั้นการมีความฉลาดรู้ทางการเงินที่ดีจึงนำไปสู่การประสบความสำเร็จทางการเงิน ช่วยลดความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาทางการเงินและความยากจน อีกทั้งยังส่งผลต่อเศรษฐกิจของบุคคล ในด้านของภาวะหนี้สิน การชำระหนี้ การออมเงิน และการจัดการทางการเงินที่ดีในอนาคต (Eberle, 2016; Swiecka, 2020)

ความฉลาดรู้ทางการเงินเป็นผลมาจากหลายปัจจัยตั้งแต่ระดับบุคคลจนถึงระดับสังคม ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายถึงระดับนักเรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียน โดยปัจจัยในระดับนักเรียนเป็นผลมาจากการปลูกฝังด้านการเงินผ่านครอบครัว พ่อแม่ หรือเพื่อน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนมีความฉลาดรู้

ทางการเงินที่ดีในอนาคต (Garg & Singh, 2018; Lyons, 2006; OECD, 2018; Paul Ali, 2016; Singh, 2020; Swiecka, 2020) ปัจจัยในระดับห้องเรียน เช่น การสอนทางการเงินโดยให้นักเรียนเผชิญสถานการณ์ทางการเงินจริง ได้ฝึกการแก้ปัญหาและอภิปรายร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียนจะส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางการเงิน (Sawatzki & Sullivan, 2017) และปัจจัยในระดับโรงเรียนซึ่งในหลายประเทศได้มีการส่งเสริมและพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินโดยกำหนดหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร และโครงการให้ความรู้ทางการเงินระดับชาติแก่ประชาชน อาทิ ออสเตรเลีย แคนาดา ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (World Economic Forum, 2015) ดังนั้นโรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินให้แก่นักเรียน (OECD, 2018)

จากผลการทดสอบโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ในปี 2018 พบว่านักเรียนไทย มีผลการทดสอบด้านความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ซึ่งรวมถึงการประเมินความฉลาดรู้ทางการเงินอยู่ที่ 419 คะแนน ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มประเทศสมาชิก OECD มากถึง 70 คะแนน และมีแนวโน้มลดลงจากผลการทดสอบในปี 2012 และ 2015 ตามลำดับ และผลการสำรวจความสามารถทางการเงินในระดับผู้ใหญ่ขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ในปี 2559 พบว่าประเทศไทยมีคะแนนเฉลี่ยเป็น 12.8 คะแนนจาก 21 คะแนน จัดเป็นอันดับที่ 17 จาก 30 ประเทศทั่วโลก (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2559)

จากการศึกษาข้างต้น พบว่าปัจจัยที่อาจส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียน มีหลายปัจจัยในหลายระดับ ทั้งในระดับนักเรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียน เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยจากแต่ละระดับที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียน งานวิจัยนี้จึงใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับ (MSEM) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อันจะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนไทยซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุของตัวแปรในระดับนักเรียนที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียน
2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลพหุระดับของปัจจัยในระดับห้องเรียนที่ส่งผลต่อปัจจัยในระดับนักเรียน
3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลพหุระดับของปัจจัยในระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อปัจจัยในระดับห้องเรียน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความฉลาดรู้ทางการเงิน

ความฉลาดรู้ทางการเงินมีการกล่าวถึงครั้งแรกในศตวรรษที่ 20 โดย Lou Haverty นักวิเคราะห์ด้านการเงินผู้ริเริ่มโครงการ “Financial Analyst Insider” ในปัจจุบันประเทศไทยมีหลายองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่ให้ความรู้และรายงานผลเกี่ยวกับความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนทั้งระดับประเทศและระดับนานาชาติ อาทิ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน (TSI) การทดสอบโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) เป็นต้น ซึ่งความฉลาดรู้ทางการเงินเป็นหนึ่งในทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และองค์ประกอบของความฉลาดรู้ทางการเงินในงานวิจัยนี้ได้แก่ ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงิน (French & McKillop, 2016; Garg & Singh, 2018; Lusardi, 2019; Potrich, Vieira, & Mendes-Da-Silva, 2016; Swiecka, 2020)

ความรู้ทางการเงินเป็นความรู้เฉพาะทางที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถตัดสินใจทางการเงิน จัดการรายได้ ค่าใช้จ่าย และการออมได้อย่างปลอดภัย (Delavande, 2008) ซึ่งประกอบด้วยความรู้ในเรื่อง ดอกเบี้ย การลงทุน ความเสี่ยงและผลตอบแทน เงินเฟ้อ ค่าของเงินในอนาคต และความรู้พื้นฐานการคิดคำนวณ พฤติกรรมทางการเงินเป็นความสามารถในการใช้ความรู้พื้นฐานทางการเงินมาช่วยในการจัดการทางการเงิน เพื่อให้ประสบความสำเร็จทางการเงิน (Xiao & Porto, 2017) ประกอบด้วย พฤติกรรมการออม การวางแผนทางการเงิน การจัดการทางการเงิน และการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ทัศนคติทางการเงินคือ ทัศนคติต่อการจัดการทางการเงิน มีมุมมองการวางแผนทางการเงินที่เหมาะสมและมีการกำหนดแผนการออมเงิน (Ho & Lee, 2020; Potrich et al., 2016; Sholevar, 2019) ซึ่งประกอบด้วย ทัศนคติต่อการจัดการทางการเงิน มุมมองการวางแผนทางการเงิน และการกำหนดแผนการออมเงิน

ปัจจัยระดับนักเรียน

Moreno-Herrero, Salas-Velasco, and Sanchez-Campillo (2018) และ Sohn, Joo, Grable, Lee, and Kim (2012) ระบุว่า ประสิทธิภาพทางการเงินของนักเรียน ประกอบด้วย การทำธุรกรรมทางการเงินผ่านระบบดิจิทัล การใช้จ่ายส่วนตัว การออม การมีบัญชีเป็นของตนเอง และการตระหนักถึงคุณค่าของเงิน โดยนักเรียนที่มีบัญชีเป็นของตนเองและนักเรียนที่สนใจเข้าถึงสื่อทางด้านการเงิน จะตระหนักถึงคุณค่าของเงินและมีแนวโน้มที่จะมีความฉลาดรู้ทางการเงินสูงขึ้น ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงระบอบุคคลประกอบของประสิทธิภาพทางการเงินของนักเรียนว่าประกอบด้วย การจัดการใช้จ่ายส่วนบุคคล การออมเงิน การทำธุรกรรมทางการเงินผ่านระบบดิจิทัล และการรับรู้สื่อเกี่ยวกับการเงิน (Kagotho, Nabunya, Ssewamala, Mwangi, & Njenga, 2017; Moreno-Herrero et al., 2018; Paul Ali, 2016) การสนับสนุนหรือเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายเกี่ยวกับการเงินในครอบครัว เปิดโอกาสให้ทำธุรกรรมการเงินเบื้องต้น จะช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ทางการเงิน และส่งผลให้มีความฉลาดรู้ทางการเงินเพิ่มขึ้น (Moreno-Herrero et al., 2018; Son & Park, 2018; Swiecka, 2020; Zameer & Devasagayam, 2015)

และการได้รับการปลูกฝังด้านการเงินจากครอบครัวในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายเกี่ยวกับการเงินในครอบครัว การเปิดโอกาสให้นักเรียนทำธุรกรรมการเงินด้วยตนเอง และการเป็นแบบอย่างการทำธุรกรรมทางการเงิน

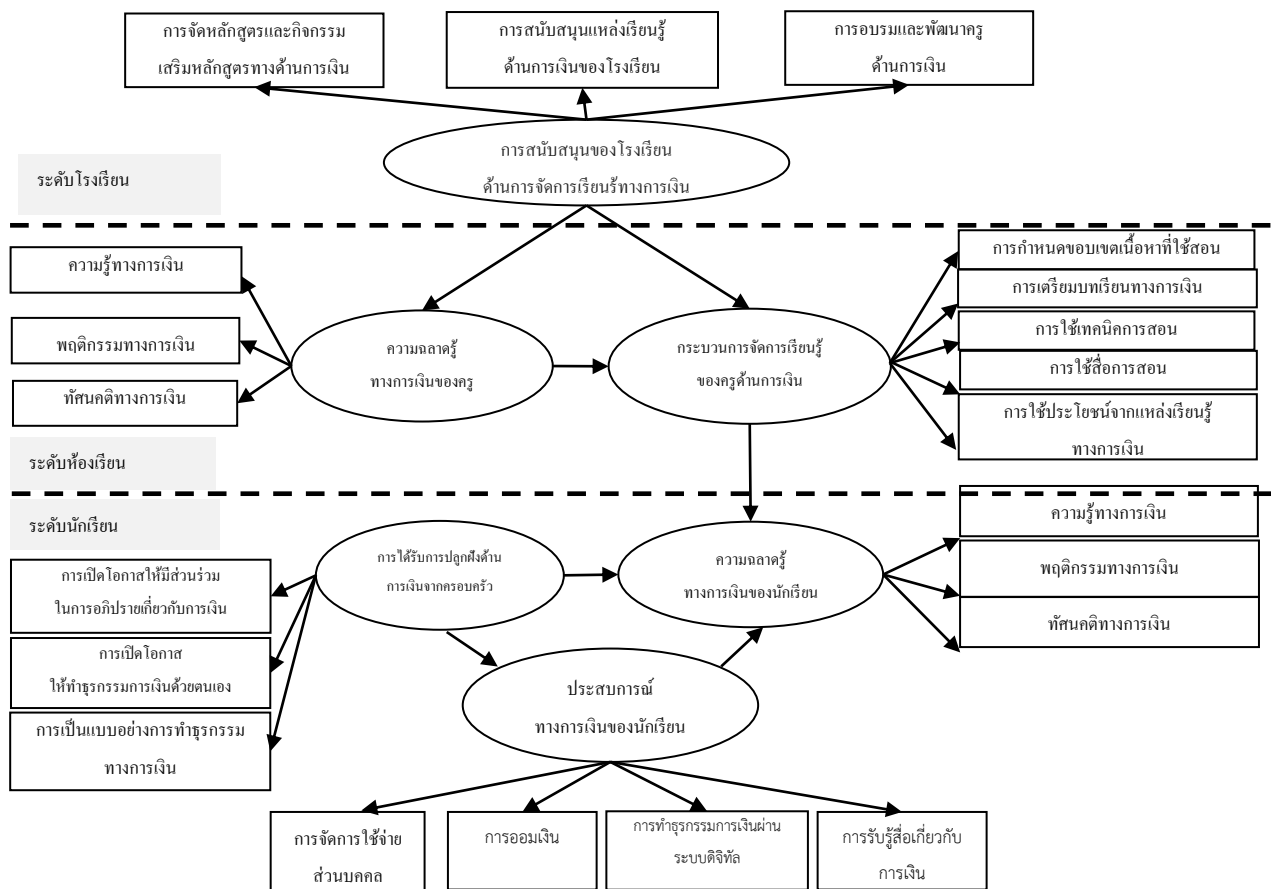
ปัจจัยระดับห้องเรียน

กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูด้านการเงินในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย การกำหนดขอบเขตเนื้อหาที่ใช้สอน การเตรียมบทเรียนทางการเงิน การใช้เทคนิคการสอน การใช้สื่อการสอน และการใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทางการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับที่ Varcoe (2005) และ Lyons (2006) ได้ออกแบบบทเรียนทางการเงินโดยสอดแทรกสถานการณ์ทางการเงินผ่านสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ โดยพบว่านักเรียนมีความรู้ทางการเงินและมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเงินไปในทางที่ดีขึ้น ขณะที่การอบรมเพื่อส่งเสริมให้ครูมีความฉลาดรู้ทางการเงินจะช่วยให้ครูมีความฉลาดรู้ทางการเงินและมีความสามารถในการสอนด้านการเงินเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ Eberle (2016) ที่กล่าวว่าครูจำเป็นต้องมีความรู้ทางด้านการเงินที่ถูกต้องและเพียงพอเพื่อสอนให้นักเรียนมีความฉลาดรู้ทางการเงิน

ปัจจัยระดับโรงเรียน

การสนับสนุนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนรู้ในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย การจัดหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางด้านการเงิน การสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ด้านการเงินของโรงเรียน จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การอบรมและพัฒนาครูด้านการเงินเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนทางการเงินให้มีคุณภาพ คือการจัดหลักสูตรด้านการเงินที่เหมาะสม สนับสนุนการสอนของครูให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ด้านการเงินของโรงเรียน (Luhmann, Gercia & Winter, 2018 ; Son & Park, 2018; Varcoe, 2005) นอกจากนี้ในหลายประเทศ อาทิ ไต้หวัน ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา มีการจัดหลักสูตรอบรมและพัฒนาครูในด้านการเงินเพื่อส่งเสริมการสอนและให้ความรู้ทางการเงินแก่ครู และพบว่าครูมีความมั่นใจในการสอน สามารถถ่ายทอดความรู้ทางการเงินที่เหมาะสมกับบริบทการเงินในยุคปัจจุบันให้แก่ักเรียนมากขึ้น (Deng, Chi, Teng, Tang, & Chen, 2013; Hensley, 2015)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยนี้จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียน ครู และผู้บริหาร โดยประชากรกลุ่มนักเรียน คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 973,953 คน ประชากรกลุ่มครู คือ ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 393,980 คน และประชากรกลุ่มผู้บริหาร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 29,642 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

ตัวอย่างในการวิจัยนี้ ได้แก่ นักเรียนจำนวน 2,400 คน ครูจำนวน 120 คน และผู้บริหารจำนวน 40 คน รวมทั้งสิ้น 2,560 คน ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) ตามภูมิภาคและขนาดโรงเรียน โดยคำนวณการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับนักเรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียน ให้เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับ (MSEM) ให้มีประสิทธิภาพในการประมาณค่าเป็นร้อยละ 89.6–90.6 และได้รับการตอบกลับแบบสอบถามที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้จำนวน 2,073 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 80.97

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจำแนกเป็น 3 ฉบับ ได้แก่ แบบสอบถามวัดความฉลาดรู้ทางการเงินสำหรับนักเรียน แบบสอบถามวัดความฉลาดรู้ทางการเงินสำหรับครู สำหรับเก็บข้อมูลในระดับนักเรียนและระดับห้องเรียน และแบบสอบถามการสนับสนุนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนรู้ทางการเงินสำหรับเก็บข้อมูลในระดับโรงเรียน แบบสอบถามทุกฉบับผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน และพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องให้ไม่น้อยกว่า 0.50 (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544) โดยข้อคำถามในงานวิจัยนี้มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.05 ถึง 1.00 และหากมีข้อคำถามที่มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์จะทำการปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิหรือตัดทิ้ง จากนั้นนำมาทดลองเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ค่าความเที่ยงของแต่ละปัจจัยด้วยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยค่าความเที่ยงที่ยอมรับได้ควรมีค่าไม่น้อยกว่า 0.70 (Nunnally, 1978) หากมีข้อคำถามที่มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์จะทำการปรับแก้ ซึ่งแต่ละข้อในงานวิจัยนี้มีค่าความเที่ยงตั้งแต่ 0.579 ถึง 0.959 ซึ่งถือว่ามีความเที่ยงอยู่ในระดับปานกลางถึงสูงมาก ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัดทุกโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากนั้นเมื่อผู้วิจัยได้ปรับปรุงคุณภาพของเครื่องมือเรียบร้อยแล้ว จึงนำแบบสอบถามไปใช้เก็บข้อมูลจริง

วิธีรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยส่ง QR Code แบบสอบถามออนไลน์ ให้แก่ครูผู้สอนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเงิน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากนั้นให้ครูส่ง QR Code แบบสอบถามออนไลน์ให้แก่นักเรียนในห้องเรียนที่ตนสอน จำแนกตามภูมิภาคและขนาดของโรงเรียน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยวิเคราะห์ค่าสถิติบรรยาย ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแปร และค่าความโด่ง ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์วิจัยโดยวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับ (MSEM) ด้วยโปรแกรม MPLUS

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย สามารถแสดงรายละเอียดของผลการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยระดับนักเรียน พบว่า ประสบการณ์ทางการเงินของนักเรียนมีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\beta = .907$, $p = .000$) ขณะที่การได้รับการปลูกฝังด้านการเงินจากครอบครัวมีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนผ่านประสบการณ์ทางการเงินของนักเรียนโดยสมบูรณ์ (perfect mediation effect) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\beta = .806$, $p = .000$) แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

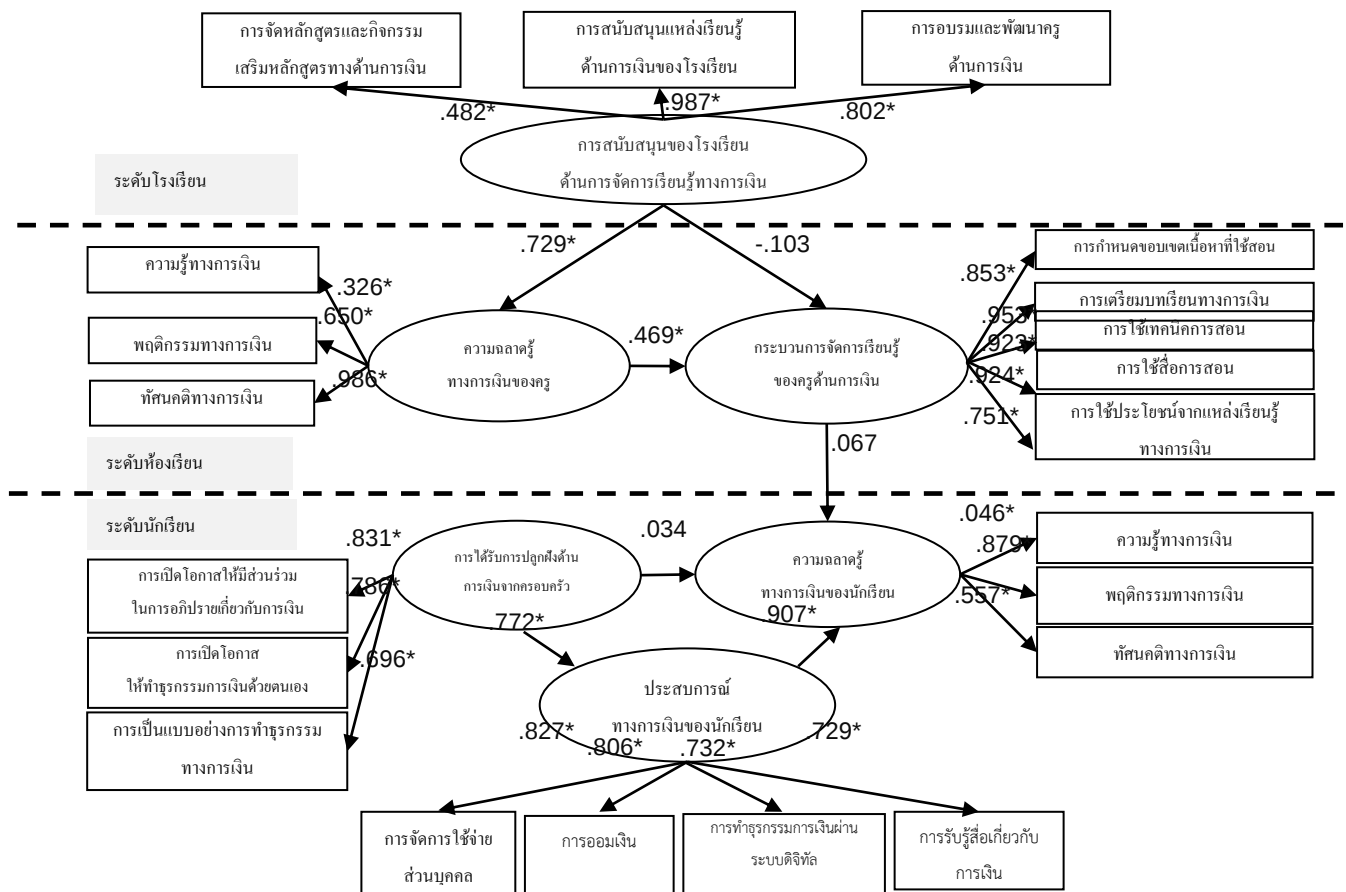
2. ปัจจัยระดับห้องเรียน พบว่า ความฉลาดรู้ทางการเงินของครูมีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูด้านการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\beta = .469$, $p = .000$) ขณะที่กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูด้านการเงินมีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนอย่างไม่มีนัยสำคัญ แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

3. ปัจจัยระดับโรงเรียน พบว่า การสนับสนุนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนรู้ทางการเงินมีอิทธิพลโดยตรงต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\beta = .729$, $p = .022$) ขณะที่การสนับสนุนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนรู้ทางการเงินมีอิทธิพลเชิงลบต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูด้านการเงินอย่างไม่มีนัยสำคัญ เช่นเดียวกับการสนับสนุนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนรู้ทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูด้านการเงินผ่านความฉลาดรู้ทางการเงินของครูโดยสมบูรณ์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ($\beta = .626$) แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1 และภาพที่ 2

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรในโมเดลวิจัย

ตัวแปร	ค่าอิทธิพล	ค่าอิทธิพลรวม	P
ระดับนักเรียน (within level)			
อิทธิพลทางตรง (Direct effect)			
$FMF_w \rightarrow FNL_w$	.034	-	.653
$FMF_w \rightarrow EXP_w$	.772	-	.000
$EXP_w \rightarrow FNL_w$	.907	-	.000
อิทธิพลทางอ้อม (Indirect effect)			
$FMF_w \rightarrow EXP_w \rightarrow FNL_w$	.772	.806	.000
ระดับห้องเรียน (classroom level : level2)			
อิทธิพลทางตรง (Direct effect)			
$FNT_{b2} \rightarrow TEACH_{b2}$	.469	-	.000
$TEACH_{b2} \rightarrow FNL_{b2}$	.067	-	.689
ระดับโรงเรียน (school level : level3)			
อิทธิพลทางตรง (Direct effect)			
$FNSC_{b3} \rightarrow FNT_{b3}$	.729	-	.022
$FNSC_{b3} \rightarrow TEACH_{b3}$	-.103	-	.777
$FNT_{b3} \rightarrow TEACH_{b3}$	.721	-	.014
อิทธิพลทางอ้อม (Indirect effect)			
$FNSC_{b3} \rightarrow FNT_{b3} \rightarrow TEACH_{b3}$	.729	.626	.018
ดัชนีวัดความสอดคล้อง $\chi^2 = 153.82$, $df = 127$, $p = .053$, $CFI = 0.996$, $TLI = 0.993$, $RMSEA = 0.010$			

หมายเหตุ: ค่าขนาดอิทธิพลแสดงในรูปสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (β)

$$\chi^2 = 153.820, df = 127, p = .053, CFI = 0.996, TLI = 0.993, RMSEA = 0.010$$

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

1. อิทธิพลของปัจจัยระดับนักเรียนที่มีต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ประสพการณ์ทางการเงินของนักเรียนส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\beta = .907, p = .000$) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของ Delavande (2008) ที่กล่าวว่า การใช้จ่ายส่วนบุคคลช่วยให้นักเรียนสามารถจัดการรายได้ ค่าใช้จ่าย และการออมได้อย่างปลอดภัย นอกจากนี้ยังพบว่า การได้รับการปลูกฝังด้านการเงินจากครอบครัวมีอิทธิพลต่อประสพการณ์ทางการเงินของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\beta = .772, p = .000$) และการได้รับการปลูกฝังด้านการเงินจากครอบครัวยังมีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนผ่านประสพการณ์ทางการเงินของนักเรียนโดยสมบูรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\beta = .806, p = .000$) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ OECD (2018) ที่กล่าวว่า นอกจากการได้รับการศึกษาในเรื่องการเงิน ครอบครัวมีส่วนช่วยผลักดันและส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประสพการณ์ทางการเงินในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครอบครัวเป็นส่วนสำคัญที่สามารถช่วยให้นักเรียนมีความฉลาดรู้ทางการเงินผ่านการสนับสนุนให้นักเรียนได้จัดการใช้จ่ายส่วน

บุคคล ออมเงิน ทดลองทำธุรกรรมการเงินผ่านระบบดิจิทัล รวมถึงเปิดโอกาสให้ได้รับรู้สื่อเกี่ยวกับการเงิน (Garg & Singh, 2018; Lyons, 2006; Paul Ali, 2016; Swiecka, 2020)

2. อิทธิพลของปัจจัยระดับห้องเรียนและระดับโรงเรียนที่มีต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียน จากการศึกษาอิทธิพลพหุระดับ พบว่า ในระดับห้องเรียน ความฉลาดรู้ทางการเงินของครูมีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูด้านการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\beta = .469$, $p = .000$) ซึ่งสอดคล้องกับผลจากหลายงานวิจัยที่ระบุว่า ความฉลาดรู้ทางการเงินของครูมีอิทธิพลโดยตรงต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านการเงิน โดยหากครูมีความฉลาดรู้ทางการเงินที่ดี ครูจะมีความรู้ ความมั่นใจ และความสามารถในการจัดการเรียนรู้ด้านการเงินให้นักเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (Deng et al., 2013; Eberle, 2016) สำหรับผลของอิทธิพลพหุระดับของปัจจัยในระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อปัจจัยในระดับห้องเรียน พบว่า การสนับสนุนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนรู้ทางการเงินมีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\beta = .729$, $p = .022$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่กล่าวว่า การผลักดันให้ครูได้รับการอบรมและพัฒนาด้านการเงินจะช่วยให้ครูเกิดการพัฒนาองค์ความรู้ทางการเงินให้เป็นปัจจุบันและนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนด้านการเงิน (Deng et al., 2013; Hensley, 2015) เช่นเดียวกับการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ทางการเงินซึ่งจะช่วยให้ครูมีแหล่งข้อมูลสำหรับสืบค้นเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะและความสามารถทางการเงิน อันจะนำไปสู่การออกแบบการจัดการเรียนการสอนด้านการเงินให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ขณะที่อิทธิพลพหุระดับของปัจจัยในระดับห้องเรียนที่ส่งผลต่อปัจจัยในระดับนักเรียน พบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูด้านการเงินมีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนอย่างไม่มีนัยสำคัญ ($\beta = .067$) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์อิทธิพลพหุระดับของปัจจัยในระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อปัจจัยในระดับห้องเรียน ที่พบว่า ปัจจัยการสนับสนุนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนรู้ทางการเงินมีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูด้านการเงินอย่างไม่มีนัยสำคัญเช่นกัน ($\beta = -.103$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการใช้จ่ายและการเผชิญสถานการณ์ทางการเงินในชีวิตจริงของนักเรียนเกิดขึ้นนอกห้องเรียนและการสอนในชั้นเรียนอาจไม่ได้เน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงเท่าที่ควร อีกทั้งยังมียานวิจัยที่เผยว่า บริบทการจัดการเรียนการสอนของประเทศไทย ครูผู้สอนต้องแบกรับภาระงานอื่นที่นอกเหนือจากภาระการสอน (อัจฉรวรรณ จันทรพิญศรี, 2564) ซึ่งอาจเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ทำให้ครูมีเวลาทุ่มเทกับการจัดการเรียนการสอนด้านการเงินน้อยลง นอกจากนี้ในปัจจุบันทักษะที่จำเป็นทางการเงินยังมีความซับซ้อนมากขึ้น บริบททางการเงินมีความแตกต่างจากบริบททางการเงินในงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูล เช่น การเติบโตของสกุลเงินดิจิทัลหรือ คริปโทเคอร์เรนซี (cryptocurrency) การทำธุรกรรมทางการเงินผ่านระบบดิจิทัลที่มีความหลากหลายและสามารถเข้าถึงได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้นและงานวิจัยส่วนใหญ่ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มุ่งศึกษาผลการใช้หลักสูตรทางการเงินเพื่อสร้างพฤติกรรมทางการเงินที่ดี โดยเน้นการออกแบบ

หลักสูตรให้มีการอภิปรายและสร้างตัวอย่างทางการเงินผ่านสถานการณ์จำลองในชั้นเรียน ไม่ได้สนับสนุนให้นักเรียนออกไปเผชิญสถานการณ์ทางการเงินจริง อีกทั้งในบางงานวิจัยก็ทำการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างในระดับมหาวิทยาลัยหรือวัยทำงาน Luhrmann, Gercia & Winter, 2018; Lyons, 2006; Varcoe, 2005) ขณะที่งานวิจัยนี้กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงอาจทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูด้านการเงินมีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนอย่างไม่มีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ในระดับนักเรียน ผู้ปกครองและครอบครัว ควรสนับสนุนให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ทางการเงินผ่านการจัดการใช้จ่ายส่วนบุคคล การออมเงิน การทำธุรกรรมการเงินผ่านระบบดิจิทัล และการรับรู้สื่อเกี่ยวกับการเงิน เพราะจะช่วยให้เด็กมีความฉลาดรู้ทางการเงินที่ดีขึ้น โดยอาจปลูกฝังด้านการเงินจากครอบครัว ผ่านการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการอภิปรายเกี่ยวกับการเงิน ให้ทำธุรกรรมการเงินด้วยตนเอง และเป็นแบบอย่างในการทำธุรกรรมทางการเงินให้แก่เด็กนักเรียน

2) ในระดับโรงเรียนและห้องเรียน ควรมีการสนับสนุนด้านการจัดการเรียนรู้ทางการเงินผ่านการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ด้านการเงินให้แก่ครูและนักเรียน เพื่อเป็นแหล่งสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเงินที่ทันสมัย เข้าถึงได้ง่าย มีการจัดหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางด้านการเงินที่ตอบสนองต่อความต้องการและความจำเป็นของนักเรียนตามบริบทของสังคมในปัจจุบัน นอกจากนี้ควรมีการจัดอบรมและพัฒนาครูด้านการเงิน เพื่อให้ครูมีความฉลาดรู้ทางการเงินที่ดีและมีความพร้อมในการสอนด้านการเงิน สามารถนำความรู้มาออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านการเงินเพื่อให้นักเรียนมีความฉลาดรู้ทางการเงินที่สูงขึ้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งถัดไป

เนื่องจากผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นเพียงผลเชิงปริมาณ หากต้องการทราบถึงรายละเอียดของแนวทางในการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนที่มีความเหมาะสมกับบริบทสังคมในปัจจุบัน ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนด้านการเงิน เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความฉลาดรู้ทางการเงินซึ่งตอบสนองต่อความต้องการในการดำเนินชีวิตภายใต้บริบทสังคมในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2559). รายงานการสำรวจทักษะทางการเงินของไทย ปี 2559. กรุงเทพฯ: ฝ่ายส่งเสริมความรู้ทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2544). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: บุณศิริการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). จำนวนโรงเรียน นักเรียน และห้องเรียน ปีการศึกษา 2560 – 2564. [กรุงเทพฯ]: กลุ่มสารสนเทศ สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ไสว พิกขาว. (2558). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills). สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2565, จาก <https://erp.mju.ac.th/openFile.aspx?id=Mjc2NTQx>.
- อัจฉราวรรณ จันทรเพ็ญศรี. (2564). สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ตามทัศนะของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดนครนายก. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 12(1), 13-31.
- Delavande, A. (2008). *Preparation for Retirement, Financial Literacy and Cognitive Resources. Working Papers wp190, University of Michigan*. Michigan: Michigan Retirement and disability Research Center.
- Deng, H.-T., Chi, L.-C., Teng, N.-Y., Tang, T.-C., & Chen, C.-L. (2013). Influence of Financial Literacy of Teachers on Financial Education Teaching in Elementary Schools. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning*. doi:10.7763/ijeeee.2013.V3.195
- Eberle, D. H. a. F. (2016). Teacher's Financial Literacy From a Swiss Perspective. *springer science business media singapore*. doi:10.1007/978-981-10-0360-8_43
- French, D., & McKillop, D. (2016). Financial literacy and over-indebtedness in low-income households. *International Review of Financial Analysis*, 48, 1-11. doi:10.1016/j.irfa.2016.08.004
- Garg, N., & Singh, S. (2018). Financial literacy among youth. *International Journal of Social Economics*, 45(1), 173-186. doi:10.1108/ijse-11-2016-0303
- Hensley, B. J. (2015). Enhancing Links between Research and Practice to Improve Consumer Financial Education and Well-Being. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 26(1), 94-101.

- Ho, M. C. S., & Lee, D. H. L. (2020). School Banding Effects on Student Financial Literacy Acquisition in a Standardised Financial Literacy Curriculum. *The Asia-Pacific Education Researcher*. doi:10.1007/s40299-019-00491-z
- Kagotho, N., Nabunya, P., Ssewamala, F., Mwangi, E. N., & Njenga, G. (2017). The role of family financial socialization and financial management skills on youth saving behavior. *J Adolesc*, 59, 134-138. doi:10.1016/j.adolescence.2017.05.013
- Luhrmann, M., Gercia, M.S., Winter. J. (2018). the Impact of Financial Education on Adolescents' Intertemporal Choices. *The Institute for Fiscal Studies*
- Lusardi, A. (2019). Financial literacy and the need for financial education: evidence and implications. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, 155(1). doi:10.1186/s41937-019-0027-5
- Lyons, A. C. (2006). Translating Financial Education into Behavior Change for Low-Income Populations. *Association for Financial Counseling and Planning Education*, 17(2), 27-45.
- Moreno-Herrero, D., Salas-Velasco, M., & Sanchez-Campillo, J. (2018). Factors that influence the level of financial literacy among young people: The role of parental engagement and students' experiences with money matters. *Children and Youth Services Review*, 95, 334-351. doi:10.1016/j.childyouth.2018.10.042
- OECD. (2018). financial literacy framework. *PISA 2018 Assessment and Analytical Framework*, 119. doi:https://doi.org/10.1787/a1fad77c-en.
- Paul Ali, M. A., Cosima McRae and Ian Ramsay. (2016). The Financial Literacy of Young People Socio-Economicstatus, Language Background, and the Rural-Urban Chasm. *Australian and International Journal of Rural Education*, 26, 54-66.
- Potrich, A. C. G., Vieira, K. M., & Mendes-Da-Silva, W. (2016). Development of a financial literacy model for university students. *Management Research Review*, 39(3), 356-376. doi:10.1108/mrr-06-2014-0143
- Sawatzki, C., & Sullivan, P. (2017). Teachers' Perceptions of Financial Literacy and the Implications for Professional Learning. *Australian Journal of Teacher Education*, 42(5), 51-65. doi:10.14221/ajte.2017v42n5.4

- Sholevar, M. (2019). Survey on financial literacy, financial behaviour, gender gap and financial education. *Research Centre for Global Finance Department of Finance and Management SOAS*.
- Singh, A. (2020). Factors Contributing to the Financial Literacy of Individual: A Critical Literature Review. *Raja Balwant Singh College, 8*.
- Sohn, S. H., Joo, S. H., Grable, J. E., Lee, S., & Kim, M. (2012). Adolescents' financial literacy: the role of financial socialization agents, financial experiences, and money attitudes in shaping financial literacy among South Korean youth. *J Adolesc, 35*(4), 969-980. doi:10.1016/j.adolescence.2012.02.002
- Son, J., & Park, J. (2018). Effects of financial education on sound personal finance in Korea: Conceptualization of mediation effects of financial literacy across income classes. *International Journal of Consumer Studies, 43*(1), 77-86. doi:10.1111/ijcs.12486
- Swiecka, B. (2020). Financial Literacy: The Case of Poland. *Sustainability, 12*(2). doi:10.3390/su12020700
- Varcoe, K. P. (2005). Using A Financial Education Curriculum For Teen. *Financial Counseling and Planning, 16*, 63-71.
- World Economic Forum. (2015). *New Vision for Education Unlocking the Potential of Technology* . Retrieved from https://www3.weforum.org/docs/WEFUSA_NewVisionforEducation_Report2015.pdf
- Xiao, J. J., & Porto, N. (2017). Financial education and financial satisfaction. *International Journal of Bank Marketing, 35*(5), 805-817. doi:10.1108/ijbm-01-2016-0009
- Zameer, Q. A., & Devasagayam, R. (2015). Cognitive Dissonance and Buyers' Coping Mechanisms: A Comparative Study of US and Indian Consumers.